

ENDELIG TILSYNSRAPPORT

VEDTAK MED PÅLEGG OM RETTING

Tilsyn med kommunens arbeid for å
sikre et trygt og godt skolemiljø

Nordre Land kommune

Dokka barne- og ungdomsskole og Torpa barne- og ungdomsskole

Sammendrag

Vi fører tilsyn med Nordre Land kommune. Temaet for tilsynet er om kommunen gjennom sin internkontroll sikrer at skolen og skoleeier oppfyller plikten til å varsle etter opplæringsloven kap. 9 A. Dette gjelder i saker der det er mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, eller blir krenket av en som arbeider på skolen.

Avdekkede regelverksbrudd, status på rapporten og veien videre

Statsforvalterens tilsyn har avdekket regelverksbrudd på følgende områder:

- Sikrer kommunen at plikten til å varsle i skolemiljø saker er oppfylt?
Statsforvalterens konklusjon er at:
 - ikke alle som arbeider på skolen varsler ved mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø eller blir krenket av en som arbeider på skolen, jf. opplæringsloven §§ 9 A-4 andre ledd og 9 A-5.
 - rektor ikke varsler til skoleeier i alvorlige tilfeller og ved mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider på skolen, har krenket en elev, jf. opplæringsloven §§ 9 A-4 andre ledd og 9 A-5.
 - ikke alle som arbeider på skolen varsler i tide avhengig av situasjonens alvorlighetsgrad, jf. opplæringsloven §§ 9 A-4 andre ledd og 9 A-5.
 - skolen ikke dokumenterer hva som blir gjort for å oppfylle varslingsplikten, jf. opplæringsloven §§ 9 A-4 sjuende ledd og 9 A-5.
 - kommunens internkontroll ikke er tilpasset for å hindre eller forebygge brudd på varslingsplikten og dokumentasjonsplikten, jf. opplæringsloven §§ 9 A-4 andre og sjuende ledd og 9 A-5 og kommuneloven § 25-1 slik at kravene i kontrollspørsmål 3.1 - 3.4 blir oppfylt.
 - kommunen ikke avdekker og følger opp med korrigerende tiltak for å hindre eller forebygge risikoen for at varslingsplikten og dokumentasjonsplikten ikke blir oppfylt, jf. opplæringsloven §§ 9 A-4 andre og sjuende ledd og 9 A-5 og kommuneloven § 25-1 slik at kravene i kontrollspørsmål 3.1 - 3.4 blir oppfylt.

Kommunen mottok en foreløpig tilsynsrapport og har uttalt seg innen fristen. På bakgrunn av kommunens uttalelse har vi gjort noen endringer i rapporter. Vi fatter nå vedtak med pålegg om retting. Kommunen har rettefrist til **01.06.2023**.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	5
1.1	Kort om kommunen	5
1.2	Om gjennomføring og tema for tilsynet	5
1.3	Rettslige krav	6
1.3.1	Retten til et trygt og godt skolemiljø	6
1.3.2	Kravet til internkontroll.....	7
2	Kommunens internkontroll.....	8
3	Varslingsplikten i skolemiljø saker.....	10
3.1	Varsler alle som arbeider på skolen, ved mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, eller blir krenket av en som arbeider på skolen?	10
	Statsforvalterens observasjoner	11
	Statsforvalterens vurderinger	12
	Statsforvalterens konklusjon	13
3.2	Varsler rektor til skoleeier i alvorlige tilfeller og ved mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider på skolen, har krenket en elev?	14
	Statsforvalterens observasjoner	14
	Statsforvalterens vurderinger	15
	Statsforvalterens konklusjon	15
3.3	Varsler alle som arbeider på skolen, i tide avhengig av situasjonens alvorlighetsgrad?	16
	Statsforvalterens observasjoner	16
	Statsforvalterens vurderinger	17
	Statsforvalterens konklusjon	18
3.4	Dokumenterer skolen hva som blir gjort for å oppfylle varslingsplikten?.....	18
	Statsforvalterens observasjoner	18
	Statsforvalterens vurderinger	19
	Statsforvalterens konklusjon	19
3.5	Er kommunenes internkontroll tilpasset for å hindre eller forebygge brudd på varslingsplikten og dokumentasjonsplikten?.....	19
	Statsforvalterens observasjoner	20

Statsforvalterens vurderinger	22
Statsforvalterens konklusjon	23
3.6 Avdekker og følger kommunen opp med korrigerende tiltak for å hindre eller forebygge risikoen for at varslingsplikten og dokumentasjonsplikten ikke blir oppfylt?	
24	
Statsforvalterens observasjoner	24
Statsforvalterens vurderinger	25
Statsforvalterens konklusjon	26
4 Våre reaksjoner.....	27
4.1 Pålegg om retting	27
4.2 Oppfølging av påleggene	27
5 Dere har rett til å klage	28
6 Liste over dokumentasjon.....	29

1 Innledning

Vi fører tilsyn med offentlige skoler, jf. opplæringsloven § 14-1 første ledd, jf. kommuneloven kapittel 30.

I tilsyn kontrollerer vi om kommunene oppfyller opplæringsloven med forskrifter.

Våre tilsyn er offentlig myndighetsutøvelse, noe som innebærer at vi skal gjennomføre tilsynet i samsvar med reglene i forvaltningsretten og offentlighetsloven. I tilsynet behandler vi personopplysninger. Les mer om vår behandling av personopplysninger på www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/tilsyn/

1.1 Kort om kommunen

Nordre Land kommune er en kommune i Innlandet fylke. Nordre Land kommune er 955 km² og ligger i nordenden av Randsfjorden og strekker seg nordover til Synnfjell. Kommunen hadde i 2. kvartal 6547 innbyggere (tall fra SSB). Det er to barne- og ungdomsskoler i kommunen; Dokka barne- og ungdomsskole og Torpa barne- og ungdomsskole. Tall fra GSI viser at Nordre Land kommune høsten 2022 har 695 elever fra 1- 10. trinn.

1.2 Om gjennomføring og tema for tilsynet

Vi åpnet tilsyn med Nordre Land kommune i brev av 09.08.2022. Dere ble pålagt å levere dokumentasjon til oss. Vi har fått dokumentasjonen for å gjennomføre tilsynet.

Tema for tilsynet er om kommunen gjennom sin internkontroll sikrer at skolen og skoleeier oppfyller plikten til å varsle der det er mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, eller blir krenket av en som arbeider på skolen, jf. opplæringsloven §§ 9 A-4 og 9 A-5, jf. kommuneloven § 25-1.

Vi har ikke sett på hvordan dere oppfyller andre krav i regelverket.

Dersom Nordre Land kommune ikke følger regelverket, kan vi pålegge retting. Det er kommunen som har det overordnede ansvaret for at kravene i opplæringsloven blir overholdt, jf. opplæringsloven § 13-10. Vi gir derfor eventuelle pålegg i tilsynet til kommunen som har ansvaret for at skolen retter opp brudd på regelverket.

Det ble gjennomført tilsyn i kommunen og ved skolene den 20.09.2022. Intervjudagen ble gjennomført via Teams. Vi snakket med et utvalg ansatte ved skolene, rektorene ved begge skolene, skolesjef, kommunalsjef 0-24 samt kommunedirektør.

Foreldre og elever ble informert om tilsynet i eget brev. Dette gjorde det mulig for dem å ta kontakt med Statsforvalteren dersom de hadde informasjon som kunne være relevant i tilsynet. Statsforvalteren har i dette tilsynet snakket med flere foreldre til elever ved begge skolene i kommunen. Samtalene foregikk via Teams eller på telefon.

Vi sendte foreløpig tilsynsrapport til dere 14.11.2022. I den presenterte vi våre foreløpige vurderinger og konklusjoner. Dere har kommentert innholdet i den foreløpige rapporten innen fristen 28.11.2022. Vi har behandlet kommentarene fra dere under de to aktuelle punktene.

I denne rapporten presenterer vi våre endelige vurderinger og konklusjoner.

1.3 Rettslige krav

1.3.1 Retten til et trygt og godt skolemiljø

Alle elever i grunnskolen og i videregående opplæring har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring, jf. opplæringsloven §§ 9 A-1 og 9 A-2. Retten er individuell, og det er elevens subjektive opplevelse som avgjør om skolemiljøet er trygt og godt.

For å sikre retten til et trygt og godt skolemiljø, har skolen en aktivitetsplikt etter opplæringsloven §§ 9 A-4 og 9 A-5. Aktivitetsplikten inneholder fem delplikter som er plikten til å følge med, gripe inn, varsle, undersøke og sette inn tiltak. I dette tilsynet skal vi undersøke om kommunen gjennom sin internkontroll sikrer at skolen og skoleeier oppfyller plikten til å varsle dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, eller blir krenket av en som arbeider på skolen.

I tilsynet er det et gjennomgående tema om skolen og skoleeier har vurdert hensynet til barnets beste og sørget for at involverte elever blir hørt.

Skolen skal dokumentere hva som blir gjort for å oppfylle delpliktene i aktivitetsplikten. Dette er også et gjennomgående tema i tilsynet.

For at aktivitetsplikten skal være oppfylt, må skolen gjøre det som med rimelighet kan forventes gjennom hele saksforløpet.

Plikten til å varsle

Alle som arbeider på skolen, skal varsle rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, jf. opplæringsloven § 9 A-4 andre ledd. Tidspunktet for når rektor skal bli varslet, må vurderes konkret i den enkelte saken. Barnets beste vil være et grunnleggende hensyn i denne vurderingen. Rektor skal varsle skoleeier i alvorlige tilfeller.

Hvis en som arbeider på skolen, får mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider på skolen, krenker en elev, skal vedkommende straks varsle rektor, jf. opplæringsloven § 9 A-5. I tillegg skal rektor varsle skoleeier. Dersom mistanken eller kjennskapen gjelder en i ledelsen på skolen, skal den som fikk mistanke om eller kjennskap til krenkelsen, straks varsle skoleeier direkte, jf. opplæringsloven § 9 A-5.

Det stilles ingen formkrav til varslene. Alle som arbeider på skolen, må kjenne til hvordan og når varsling skal skje.

1.3.2 Kravet til internkontroll

Kommunen skal ha internkontroll med administrasjonens virksomhet for å sikre at lover og forskrifter følges, jf. kommuneloven § 25-1 første ledd. Kravet er et viktig element i kommunens ledelse og styring. Internkontrollen skal være systematisk og tilpasset størrelsen på skolen og særpreget, aktivitetene og risikoforholdene ved skolen, jf. kommuneloven § 25-1 andre ledd. Kommunedirektøren har ansvar for at kravet til internkontroll blir oppfylt, men kan delegere oppgaver knyttet til internkontrollen. Kommunedirektøren er likevel ansvarlig og må følge opp at oppgavene blir ivaretatt.

Kommunen skal gjennomføre risikovurderinger for å tilpasse omfanget av internkontrollen til de områdene der risikoen og behovet er størst. Områder med stor risiko for regelverksbrudd vil ofte kreve bedre styring og kontroll gjennom flere tiltak, som for eksempel mer standardisering og tettere oppfølging, enn områder hvor det sjelden svikter.

Kravene til innholdet i internkontrollen som går frem av § 25-1 tredje ledd bokstavene a-e, må ses i sammenheng med første og andre ledd.

Kommunen skal beskrive hovedoppgaver, mål og organisering, og gi oversikt over hvordan de har fordelt oppgaver og myndighet. Ut fra risikoen skal kommunen vurdere hvilke rutiner og prosedyrer som er nødvendige, og i hvilken grad de skal være skriftlige. Kommunen skal gjøre rutinene kjent og tilgjengelige for de som trenger å vite om dem. Kommunen må jevnlig skaffe seg oversikt over områder med risiko for avvik og sette inn tiltak for å forebygge og hindre regelverksbrudd. Kommunen må ha klare rapporteringslinjer, vurdere hvilke områder de skal følge med på, og hvordan de skal innhente informasjon eller bli informert av skolen. Kommunen må håndtere avvik på en måte som sørger for at regelverksbrudd både blir rapportert og fulgt opp. Kommunen skal dokumentere internkontrollen i den formen og det omfanget som er nødvendig. Dette må de avgjøre ut fra risikobildet og formålet med internkontrollen. Kommunen skal holde seg jevnlig orientert om tilstanden i skolen, evaluere og ved behov forbedre skriftlige prosedyrer og andre tiltak for internkontroll.

I tilsynet undersøker vi om kommunens internkontroll er tilpasset for å kunne forebygge og hindre regelverksbrudd etter § 25-1, og hvordan ledelsen følger opp og kontrollerer arbeidet med skolemiljøet. Kommunen må kunne redegjøre for hvordan de oppfyller kravet til internkontroll.

2 Kommunens internkontroll

I dette kapitlet gir vi en overordnet beskrivelse av Nordre Land kommune sin internkontroll som skal sikre arbeidet med å varsle etter opplæringsloven kapittel 9 A. Beskrivelsen baserer seg på den skriftlige dokumentasjonen som kommunen har oversendt i forbindelse med tilsynet, samt informasjon som kom frem i samtalen med kommunedirektør, kommunalsjef 0-24, skolesjef samt rektorene ved skolene i kommunen. Kapitlet må leses i sammenheng med denne rapportens kapittel 3.5 og 3.6.

Det er fremlagt flere skriftlige dokumenter i form av reglement for delegering, overordnede føringer for internkontroll, planverk for trygt og godt skolemiljø med årshjul for skolene, tilstandsrapport, rutiner og maler.

Nordre Land har beskrevet kommunens system for internkontroll i dokumentet «*Internkontroll – overordnede føringer*». Det står blant annet følgende: «*Dette dokumentet beskriver systemet for sektorovergripende (overordnet) internkontroll, og internkontroll for felles støttefunksjoner. Hver leder i organisasjonen er delegert oppgaven med å ha et forsvarlig internkontrollsystem for sitt område (tjenestespesifikk internkontroll), men dette dokumentet vil også legge føringer for hvordan systemet skal være, og hvilke aktiviteter som skal utføres, og hvilken rapportering som skal gis. Dette er for å sikre oversikt og helhetlig internkontroll. I tillegg til dette dokumentet er det utarbeidet en tiltaksliste for forbedring av internkontrollsystemet, denne skal revideres hvert halvår. Det er også utarbeidet en mal for rapportering, en for rapportering til kommunedirektøren, og en for rapportering til politisk nivå. I dokumentet er også lagt inn et årshjul for internkontrollaktiviteter. Det er et ledelsesansvar at vi har et system for internkontroll, men også alle ansatte er ansvarlige for å sette seg inn i, og følge de rutiner og retningslinjer som gjelder for sitt område. De skal også melde avvik og forbedringsforslag i vårt kvalitetssystem Compilo*». I dette dokumentet står det videre at følgende føringer legges til grunn i internkontrollarbeidet i Nordre Land:

- *Internkontrollarbeidet i organisasjonen skal drives systematisk, formalisert og etter risikobaserte vurderinger. Arbeidet skal dokumenteres.*
- *Kvalitetssystemet Compilo med dokumentbibliotek, avviksmodul og ROS-analysemodul, er et sentralt verktøy i internkontrollarbeidet, og skal brukes av alle ansatte.*
- *Sentrale dokumenter som avklarer hva som er våre hovedoppgaver, mål og organisering skal være tilgjengelig i Compilo. De må være oppdatert, tilgjengeliggjort og etterlevd.*
- *Ansvar, myndighet og roller må være tydelig definert slik at alle ledere og medarbeidere kjenner og forstår sine ansvars- og myndighetsområder.*
- *Nødvendige rutiner skal være etablert, oppdatert og gjort kjent for ansatte og lagt inn i Compilo, herunder rutiner for oppfølging av vedtak.*
- *Aktuelle lover og forskrifter skal være kjent og etterlevd i organisasjonen.*
- *Internkontrollarbeidet skal være risikobasert. Det skal gjennomføres ROS-analyser for de mest sentrale områdene, og for områder det er knyttet stor risiko til. Det må være løpende vurderinger av hvilke områder dette skal være, og det skal være en plan over hvilke områder det skal gjennomføres ROS for.*
- *Alle ansatte skal melde avvik og forbedringsforslag i Compilo. Disse følges opp for læring, utvikling og forbedring.*

- Enhetene rapporterer hvilke aktiviteter som er utført, og resultater i internkontrollarbeidet etter en fastsatt mal.
- Det skal legges til rette for kompetansetiltak som styrker internkontrollarbeidet. Alle ansatte skal ha kunnskap nok til å kunne bruke Compilo. Alle ledere skal ha kunnskap om internkontrollsystemet.
- Kommunedirektøren sørger for at det overordnede og sektorovergripende internkontrollarbeidet evalueres minst en gang hvert år, og at tiltakslisten revideres hvert halvår.

Kommunen har utarbeidet et dokument som beskriver kommunens system for å sikre et trygt og godt skolemiljø etter oppl. kap. 9A. I dette dokumentet beskrives blant annet følgende: «Som ledd i internkontroll etter kommunelovens §25-1 gjennomføres kartlegginger. Arbeidet består av ROS analyse i Compilo, som gjennomgås hvert år med tanke på justering, Elevundersøkelsen 5.-10. trinn, Klassetrivselundersøkelsen hvert år og etter behov, systematiske elevsamtaler, møter med foreldre, fravær og observasjon (skjema i handlingsveileder BTI). Tiltak for kartlegging skal ligge i årshjul for §9A, i tillegg skjer det når bekymring oppstår og ved undersøkelser av meldte avvik. Kartleggingene skal munne ut i korrigerende tiltak for å forebygge og hindre brudd på Opplæringslovens §9a. Risikobasert internkontroll».

Videre beskrives følgende: «Systemet skal være så godt at skolene kan avdekke krenkelser via sine rutiner slik at alle opplever et trygt og godt skolemiljø. Det er lagt inn egen sjekklister for lederne for å sikre at systemet er kjent, kompetansetiltak gjennomføres og oppfølging av medarbeidere dersom systemet ikke følges opp. Målene for den enkelte skole skal oppdateres hvert år, og må fastsettes på bakgrunn av en analyse av kartlegging av læringsmiljøet (ROS, Elevundersøkelsen, Klassetrivsel, observasjoner). Dialogmøte mellom skole og skoleeier som gjennomføres i etterkant av hvert skoleår, skal munne ut i mål for kommende periode knyttet til evaluering av foregående periode». «Mål, tiltak og verktøy for å sikre et trygt og godt skole- og læringsmiljø ligger i NL skolens Plan for trygt og godt skolemiljø, sosial kompetanse og livsmestring. For å hindre brudd på aktivitetspliktene i §9A må alle kjenne til verktøy og rutiner. Dette sikres gjennom at all informasjon ligger lett tilgjengelig, at systemet er tema gjennom året etter fast struktur, samt gjennom e-læring fra Veilederen til Visma. Årshjul med faste aktiviteter om hvordan skolene følger opp arbeidet med §9A med dokumentasjon og evaluering reduserer risiko for mangel på informasjon og forståelse av systemet og kravene som påligger den enkelte ansatte. I tillegg benyttes en sjekklister for ansatte og ledere som skal fylles ut hvert år».

Dokka barne- og ungdomsskole har årshjul for opplæringsloven § 9A og Torpa barne- og ungdomsskole har årshjul for internkontroll § 9A. Begge årshjulene beskriver hvilke aktiviteter som gjennomføres ved skolen i det systematiske arbeidet knyttet til oppl. Kap 9A.

Kommunen beskriver at systemet for risikobasert internkontroll i Compilo benyttes for risiko og sårbarhetsanalyse og skal gjennomføres jevnlig i skolen. Kommunen har våren 2022 foretatt en risikoanalyse i tilknytning til skolemiljø.

I dokumentet «Nordre Land kommunes system for å sikre et trygt og godt skolemiljø etter opplæringslovens kap. 9A» fremkommer det at avvik skal meldes gjennom kommunenes avvikssystem Compilo.

3 Varslingsplikten i skolemiljøsaker

Statsforvalteren skal undersøke om kommunen sikrer at skolen ivaretar plikten til å varsle etter opplæringsloven § 9 A-4 og § 9 A-5, slik at eleven får et trygt og godt skolemiljø. Det innebærer at Statsforvalteren må undersøke om kommunen gjennom sin internkontroll sikrer at:

Alle som arbeider på skolen varsler

- rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø
- rektor straks ved mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider på skolen, har krenket en eller flere elever
- skoleeier straks dersom det er en i ledelsen ved skolen som står bak krenkelsen

Rektor varsler skoleeier:

- i alvorlige tilfeller
- i alle tilfeller hvor det er mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider på skolen, har krenket en elev

Statsforvalteren skal også undersøke om kommunen gjennom sin internkontroll sikrer at skolen dokumenterer hva som blir gjort for å oppfylle plikten til å varsle.

3.1 Varsler alle som arbeider på skolen, ved mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, eller blir krenket av en som arbeider på skolen?

Alle som jobber på skolen skal være oppmerksomme på forhold eller oppførsel som kan tyde på at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, jf. opplæringsloven § 9 A-2. Alle som jobber på skolen er derfor omfattet av varslingsplikten. Det er ikke avgjørende om en mottar lønn for arbeidet, en har uansett varslingsplikt dersom en arbeider på skolen og har kontakt med elevene. Dette gjelder blant annet; lærere, ansatte i skoleadministrasjonen, miljøarbeidere, helsesykepleier, assistenter, vaktmestere, renholdere, kantinedarbeidere, aktivitetsledere, kursholdere i skolefritidsordningen, frivillige, lærlinger, praksisstudenter.

Varsel etter § 9 A-4 andre ledd

Alle som arbeider på skolen, skal varsle rektor hvis de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, jf. opplæringsloven § 9 A-4 andre ledd.

Terskelen for hva som skaper «mistanke om» eller «kjennskap til», skal være lav.¹ Hva som kan skape mistanke om at skolemiljøet ikke er trygt og godt, kan basere seg på observasjoner eller kartlegginger, beskjeder fra foreldrene eller medelever, aktiviteter i sosiale medier mv. Skolen må være bevisst på at

¹ Prop. 57 L (2016-2017), punkt 5.5.2.3.

barn og unge viser at de ikke er trygge, at de er frustrerte, viser mistriksel på ulike måter og med ulike uttrykksformer. Både utadvendt og innadvendt, aggressiv eller passiv, grenseløs eller avvisende og isolerende væremåte kan være signaler om at elevens situasjon skal undersøkes nærmere. Det kan skje endringer i det sosiale samspillet mellom elevene eller i klassemiljøet som gir mistanke om eller kjennskap til at skolemiljøet ikke er trygt og godt. Hvis en elev eller foreldre sier at eleven ikke har det trygt og godt, skal det legges til grunn at den som arbeider på skolen har kjennskap.

Varsel etter § 9 A-5

Hvis en som arbeider på skolen har mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider på skolen krenker en elev, skal rektor varsles straks, jf. opplæringsloven § 9 A-5. Det stilles altså krav til hvor snarlig den enkelte skal varsle i slike saker. Slike krenkelser vil innebære et grovt brudd på tilliten som elevene, foreldrene og samfunnet skal kunne ha til de voksne på skolen.

Statsforvalterens observasjoner

Statsforvalteren har fått tilsendt dokumentasjon fra kommunen. I de fleste skolemiljøsakene vi har fått tilsendt ser vi lite spor av varsling internt på skolen, men vi ser tydelig intern varsling i august 2022. Det framkommer i flere av skolemiljøsakene at foreldre har varslet skolen, og at dette er grunnlaget for åpningen av skolemiljøsakene.

De ansatte gir i intervju uttrykk for at de vet hvem de skal varsle, samtidig som de forteller at dette har de snakket om på planleggingsdagene i august 2022. På planleggingsdagene deltok lærere, miljøarbeidere, barne- og ungdomsarbeidere og assistenter. Vaktmestere, renholdere og merkantilt ansatte har vært med på en egen opplæring i regi av rektor på den enkelte skole.

De ansatte svarer ikke helt likt på hvem de skal varsle. I de aller fleste tilfellene hvor ansatte blir usikre på hvem de skal varsle, resonnerer de seg frem til hvem de skal varsle. Et typisk eksempel er at de resonnerer seg fram til at de skal varsle skolesjef dersom de har kjennskap til eller mistanke om at rektor har krenket en elev.

Gjennom intervjuene av ansatte beskriver noen av de ansatte at de har varslet gjentatte ganger. De forteller at de er usikre på om varslene blir tatt tak i av ledelsen. De forklarer at når de melder i Compilo vil ikke navnet på eleven komme fram, slik at ledelsen må snakke med den/de ansatte som har varslet for å få vite hvem varslet gjelder. Ifølge de ansatte er det ikke hver gang de har sendt varsel at de blir kontaktet av ledelsen. I Compilo ser den ansatte statusen til saker de har sendt inn. Det blir sagt at varsel kan bli stående åpne i ukevis uten at de blir tatt tak i. Enkelte ansatte forteller også at noen ganger blir varsler lukket uten at ledelsen har vært i kontakt med den/de som har varslet.

I de fleste foreldreintervjuene forteller foreldre om en opplevelse av at skolen ikke varsler hjemmet om hendelser knyttet til skolemiljøet. Det er barna selv som forteller foreldrene om det som har skjedd. Foreldrene må selv kontakte skolen for å få mer informasjon om hendelsen(e). Foreldrene referer til at de er oppfordret til å bruke Skooler i kontakten med skolen, men dette uttrykker mange at de ikke synes er en god kanal siden de er usikre på hvem som kan lese meldingene. De fleste foreldre oppgir at de har hatt dialog med kontaktlærer når det gjelder skolemiljø.

Enkelte foreldre har opplevd at skolen har vært raske til å følge opp saken ved å ha møter og lage tiltaksplan, og er fornøyde med den oppfølgingen skolen har hatt i deres skolemiljøsak.

I dokumentet "Nordre Land kommunes system for å sikre et trygt og godt skolemiljø etter opplæringslovens § 9A" beskrives det følgende på side 7: *"Alle som oppdager eller har kjennskap til at elever ikke opplever et trygt og godt skolemiljø skal i tillegg til å gripe inn, varsle rektor"*. I innledningen nevnes opplæringslovens §§ 9 A-2, 9 A-3, 9 A-4 mens oppl. § 9 A-5 ikke nevnes på samme måte. Opplæringsloven § 9 A-5 nevnes under avsnittet varsling hvor det i overskriften er vist til oppl. § 9 A-4.

Statsforvalterens vurderinger

Statsforvalteren skal undersøke om kommunen sikrer at:

- alle ansatte varsler rektor når noen som arbeider på skolen, får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø.
- alle ansatte varsler rektor straks dersom noen som arbeider på skolen, får mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider på skolen krenker en elev.
- alle ansatte varsler skoleeier straks dersom det er en i ledelsen ved skolen som står bak krenkelsen.

Gjennom intervjuene med ansatte, rektorer og skolesjef får vi vite at kommunen har hatt økt fokus på varslingsrutiner. De forteller at dette har vært tema på planleggingsdagene i høst, og at temaet også har blitt tatt opp på møter etter det.

Det er noe ulike svar på hvor mye dette temaet har vært aktualisert siden lovendringen kom i 2017. Noen av de ansatte forteller at temaet har vært informert om jevnlig, andre sier at det var tema i 2017 og at det først kom på sakskartet igjen nå i høst.

I dokumentasjonen vi har fått tilsendt framstår praksisen på varsling som mangelfull, og at få av de sakene vi har fått tilsendt som dokumentasjon viser at det er varslet fra ansatte på skolen til ledelsen. De sakene som er dokumentert varslet av ansatte, er varslet så sent som i august i 2022. Dette viser at kommunens fokus på varslingsplikten ser ut til å gi resultater i form av økt bevissthet rundt varsling.

Det er bekymringsfullt at få saker har blitt initiert ut fra varsler internt på skolen. Dette kan være en pekepinn om at lovkravene ikke er kjent eller oppfattet. Få varsler internt kan tyde på f.eks. manglende varsling til rektor eller manglende rutiner for å ta tak i de varslene som faktisk kommer.

Gjennom intervjuene med ansatte ser vi at det er noe usikkerhet rundt hvem som skal varsles i de ulike sakene. De fleste vet i hvilke tilfeller de skal varsle rektor. Usikkerheten oppstår tydeligst i de tilfellene der andre enn rektor skal varsles. Vi får en del ulike svar om når kontaktlærer, avdelingsleder eller miljøterapeut skal varsles.

I dokumentet "Nordre-Land kommunes system for å sikre et trygt og godt skolemiljø etter Opplæringslovens §9A" står det tydelig at det er rektor som skal varsles i alle saker bortsett fra i

saker hvor en har kjennskap til eller mistanke om at rektor har krenket en elev, da er det skoleeier som skal varsles.

Usikkerheten rundt hvem som skal varsles kan være en naturlig del av den prosessen kommunen nå er inne i, og at gjentagende informasjon og opplæring på sikt vil gi den gevinsten at alle ansatte er sikre på hvem de skal varsle ut fra varselets egenart.

Informasjonen om at varsler blir liggende åpne i Compilo, eller blir lukket uten at den som har varslet blir kontaktet, kan tyde på at ikke alle varsler blir tatt på alvor. Ledelsen bruker ikke den informasjonen som tilflyter den til å følge opp aktivitetsplikten slik loven krever og videre ta tak i de utfordringene som er i skolemiljøet. Dette kan ha ført til at elever ikke har fått oppfylt retten sin til et trygt og godt skolemiljø.

Gjennom intervjuene med foreldre opplever vi å komme i kontakt med mange som er frustrert over manglende skole-hjemsamarbeid. Det refereres til at skolen har gitt beskjed om at «alt er greit dersom du ikke hører noe», men så kommer barna hjem og forteller enten om enkeltepisoder, eller gjentagende krenkelser. Vi får høre om alvorlige hendelser hvor foreldre må kontakte skolen fordi barna har fortalt om det. Det kommer også frem at det kan gå et – to døgn før foreldre får respons på sin henvendelse.

Nordre Land kommune har omtalt varslingsplikten i sin rutine og benytter blant annet følgende formulering: *"Alle som oppdager eller har kjennskap til at elever ikke opplever et trygt og godt skolemiljø skal i tillegg til å gripe inn, varsle rektor"*. Statsforvalteren vurderer at denne formuleringen ikke er fullt ut dekkende da det er all mistanke og kjennskap til at en elev ikke opplever et godt skolemiljø som skal varsles. Terskelen for å varsle skal være lav og det er derfor viktig at all mistanke om at en elev ikke har det trygt og godt også varsles rektor eller eventuelt skoleeier dersom det gjelder mistanke knyttet til elever opplevelse av ansatte i ledelsen. Det er videre dette som legger grunnlaget for at saker undersøkes.

Statsforvalterens konklusjon

Statsforvalterens konklusjon er at lovkravet ikke er oppfylt, jf. opplæringsloven §§ 9 A-4 andre ledd og 9 A-5.

3.2 Varsler rektor til skoleeier i alvorlige tilfeller og ved mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider på skolen, har krenket en elev?

Rektor har ansvaret for å ta imot og følge opp varslene, men kan delegere oppgavene til én eller flere andre ved skolen. Rektor har likevel ansvaret for at varslene blir håndtert på en forsvarlig måte, både med tanke på informasjonssikkerhet og at de følges opp med undersøkelse og tiltak der det er nødvendig.²

Rektor skal varsle skoleeieren i alvorlige tilfeller, jf. opplæringsloven § 9 A-4. Rektor skal også varsle skoleeier i alle tilfeller hvor det er mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider på skolen, krenker en elev, jf. opplæringsloven § 9 A-5.

Hva som er et alvorlig tilfelle, beror på en skjønnsmessig vurdering.³ Formålet med varslingen er å gjøre skoleeier kjent med saken slik at skoleeieren kan involvere seg i hvordan skolen skal løse saken. Noen eksempler på alvorlige tilfeller, er at flere elever er involvert i mobbing av en enkeltelev, at skolen ikke har klart å løse en sak over tid, digital mobbing på tvers av skoler eller grove trusler.

Plikten til å varsle skoleeier i alvorlige tilfeller og ved mistanke om at en som arbeider på skolen har krenket en elev, må sees i sammenheng med at skoleeier er arbeidsgiver for de ansatte på skolen, og dessuten har ansvaret for å sikre at elevene har et trygt og godt skolemiljø.

Det stilles ikke krav til hvor snart rektor skal varsle skoleeier. Det må rektor vurdere i den enkelte saken, og hensynet til barnets beste er et viktig moment i vurderingen.

Statsforvalterens observasjoner

I dokumentet "Nordre Land kommunes system for å sikre et trygt og godt skolemiljø etter Opplæringslovens § 9 A", står det blant annet følgende: "Det er skjerpet varslingsplikt i saker der det er ansatte som krenker elever. Det skal skje raskt, og rektor skal varsle skoleeier". Rutinen inneholder ingenting om at rektor skal varsle skoleeier i alvorlige tilfeller. Rutinen inneholder heller ikke noe om hva kommunen legger i begrepet "alvorlige tilfeller". I meldeskjema står det imidlertid en kort definisjon av hva som skal forstås som alvorlige tilfeller.

I det samlede materialet ser Statsforvalteren at enkelte saker som har pågått over flere år ikke har blitt varslet til rektor, dette medfører at rektor ikke er i posisjon til å kunne varsle videre til skoleeier om alvorlige tilfeller.

Skoleeier har lagt ved en liste som viser til tre saker hvor rektor har varslet skoleeier. Det fremkommer ikke overfor Statsforvalteren hva rektor har varslet om. Statsforvalteren ser imidlertid ikke av dokumentasjon i saker til behandling i håndhevingsordningen at det er varslet til skoleeier fra rektor i saker som kan defineres som alvorlige.

² Prop. 57 L (2016-2017), punkt 5.5.2.3 og merknader til § 9 A-4 andre ledd

³ Prop. 57 L (2016-2017), punkt 5.5.2.3

I intervjuene med rektorer og skolesjef får vi informasjon om at de har startet en prosess med drøfting rundt praksisen for hva som er alvorlige tilfeller. Dette har de per i dag ikke en omforent forståelse av, eller praksis på det.

I intervjuene med ansatte svarer de at det er en prosess på gang for å få en omforent praksis rundt hva som er alvorlige tilfeller. De fleste har noen tanker om hva som er alvorlige tilfeller. Noen uttrykker større usikkerhet rundt saker som de tenker er i "gråsonen" enn hva som vil defineres som et alvorlig tilfelle.

I det samlede materialet fremkommer det også at det har vært saker hvor en elev har opplevd å ha blitt krenket av ansatt. Dette skal ha blitt formidlet til rektor. Det fremkommer imidlertid ikke av dokumentasjonen at rektor har varslet dette videre til skoleeier.

Statsforvalterens vurderinger

Statsforvalteren skal undersøke om kommunen sikrer at:

- rektor varsler skoleeier i alvorlige tilfeller.
- rektor varsler skoleeier i saker hvor det er mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider på skolen krenker en elev.

Lovendringen kom i 2017 og kravet er at rektor skal varsle skoleeier i alvorlige tilfeller samt i skolemiljø saker der en ansatt er mistenkt for eller har krenket en elev.

Det at Statsforvalteren får kjennskap til alvorlige saker som ikke er meldt videre til skoleeier, er bekymringsfullt. Ut fra det samlede materialet har vi også kjennskap til at skoleeier skulle vært varslet etter § 9 A-5, men dokumentasjonen fra kommunen viser at dette ikke er gjort. Den lave rapporteringen til skoleeier, kan tyde på manglende regelverksforståelse og/eller regelverksetterlevelse på skolene. Statsforvalteren vurderer også at ansattes manglende varsling til rektor vil føre til at rektor heller ikke er i posisjon til å kunne varsle skoleeier slik loven krever.

Statsforvalteren mener det er svært positivt at kommunen er i gang med en prosess hvor de ansatte får være med og diskutere drøfte hva som er en alvorlig sak, og hvordan den skal varsles. Dette vil på sikt gi en økt bevissthet rundt dette temaet.

Statsforvalterens konklusjon

Statsforvalterens konklusjon er at lovkravet ikke er oppfylt, jf. opplæringsloven §§ 9 A-4 andre ledd og 9 A-5.

3.3 Varsler alle som arbeider på skolen, i tide avhengig av situasjonens alvorlighetsgrad?

Det påligger alle som arbeider på skolen å vite at de må vurdere i den enkelte sak hvor raskt de skal varsle, jf. oppl. §§ 9 A-4 andre ledd og 9 A-5.

Varsel etter § 9 A-4 og krav til tempo i varslingen

Saker etter kapittel 9 A-4 kan ha ulikt innhold, og noen saker er mer tidssensitive enn andre. Den enkelte ansatte må derfor alltid vurdere konkret hvor raskt det skal varsles. Tidspunktet for varsling må blant annet stå i forhold til sakens alvor, og ta hensyn til at skolemiljø saker er tidssensitive.⁴ Barnets beste vil være et viktig moment i denne vurderingen. Noen saker bør varsles til rektor med en gang. Andre saker kan det være forsvarlig å vente litt lenger med, for eksempel til slutten av skoledagen.

Varsel etter § 9 A-5 og krav til tempo i varslingen

Hvis en som arbeider på skolen, har mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider på skolen, krenker en elev, skal rektor varsles straks, jf. opplæringsloven § 9 A-5. Det stilles altså krav til hvor snarlig den enkelte skal varsle i slike saker. Slike krenkelser vil innebære et grovt brudd på tilliten som elevene, foreldrene og samfunnet skal kunne ha til de voksne på skolen.

At de som arbeider på skolen, skal varsle rektor straks, betyr at rektor skal ha varsel med én gang. Hvis rektor ikke er tilgjengelig for å ta imot varselet direkte, må vedkommende varsle på en slik måte at rektor får informasjonen så fort rektor er tilgjengelig igjen. Hvis den som skal varsle, ikke kan gi rektor beskjed med en gang, for eksempel fordi læreren er alene med flere elever som læreren ikke kan gå ifra, må rektor få beskjed så snart læreren finner det mulig.

Hvis en som arbeider på skolen, har mistanke om eller kjennskap til at en i ledelsen krenker en elev, skal vedkommende straks varsle skoleeier direkte, jf. opplæringsloven § 9 A-5.

Statsforvalterens observasjoner

I dokumentet "Nordre Land kommunes system for å sikre et trygt og godt skolemiljø etter Opplæringslovens § 9 A" er rutinene for aktivitetsplikten – delplikt 3, varsle, beskrevet. Det står at det skal varsles via Compilo. Det skal varsles til rektor i alle saker bortsett fra i saker der en har mistanke om, eller kjennskap til at rektor har krenket en elev.

Nordre Land kommune har omtalt varslingsplikten i sin rutine og benytter blant annet følgende formulering: "Det er skjerpet varslingsplikt i saker der det er ansatte som krenker elever. Det skal skje raskt, og rektor skal varsle skoleeier". Det fremkommer ikke av kommunens rutine at hensynet til barnets beste skal være et grunnleggende hensyn når de vurderer tempo for varsling i ulike saker.

⁴ Prop. 57 L (2016-2017), punkt 5.5.2.3

Det står videre at alle ansatte skal gjennomføre e-læringskurs fra Veilederen om delplikt 3. I intervjuer med skolesjef blir det samme referert, og det understrekes at rektor har ansvar for å følge opp at alle tar e-læringskurset.

Rektorene gir i sine intervjuer uttrykk for at det skal være lav terskel for å varsle, og at varsling skal skje med en gang. En rektor gir uttrykk for at gjentatt varsling antageligvis ikke er ivaretatt, og at det er en lav bevissthet rundt gjentakende varsling.

I intervjuer med de ansatte kommer det fram at det har vært tema på planleggingsdager hvor raskt de skal varsle. På spørsmål om hva som er tidsperspektivet framkommer det at enkelte av de intervjuede ikke kjenner til det. Andre svarer at de skal varsle straks, men sier at de ikke helt vet hva det innebærer. Vi får også mer konkrete tidsangivelser for frist til varsling, dette varierer fra to til fem dager. De ansatte gir uttrykk for at de er litt usikre på tidsperspektivet, og de er heller ikke sikre på om det er forskjell på dette i ulike saker.

Det fremkommer i intervju både av ansatte og skoleeier at begrepet "situasjonens alvorlighetsgrad" ikke er noe de har kommet frem til en enhetlig forståelse av og at de ikke har en nyansert forståelse av at tempo for varsling skal være i tråd med sakens alvorlighetsgrad når det gjelder § 9 A- 4 og at det skal varsles straks når det gjelder § 9 A-5.

Statsforvalterens vurderinger

Statsforvalteren skal undersøke om kommunen sikrer at:

- ansatte vet at de må vurdere konkret i den enkelte sak hvor raskt de skal varsle.

Det framkommer gjennom intervjuene at de ansatte ikke har en felles forståelse av hva som er en alvorlig sak. De vet at alvorlige saker skal varsles straks, men de har ikke klart for seg hvilke saker som defineres innenfor rammen av å være alvorlig og dermed skal varsles straks.

I intervjuene med de ansatte kommer det tydelig fram at tidsperspektivet er noe de er usikre på. De er kjent med varslingsplikten, men har ikke god oversikt over hvilke saker som skal varsles straks og hvilke de eventuelt kan vurdere å vente med å varsle om.

Det er ikke mulig ut fra dokumentasjonen å lese hvor lang tid det har gått fra en hendelse har skjedd til det blir varslet siden det er dokumentert få varsler internt på skolene.

Statsforvalteren ser manglende varsling i skolemiljøsakene vi har fått inn i forbindelse med dokumentasjonsinnhenting, og vi finner heller ikke i rutinene noen beskrivelse av tempoet i varsling i ulike saker. Dette kan en tenke henger sammen med at kommunen pr i dag ikke har en omforent forståelse av hva som er alvorlige saker, og at de heller ikke har diskutert handlingsrommet for tempo av varsling i ulike saker. Statsforvalteren kan heller ikke se at kommunen ivaretar hensynet til barnets beste som et grunnleggende hensyn når de skal vurderer tempo for varsling.

I foreldreintervjuene kom det fram at selv når foreldre tar kontakt med skolen om episoder, kan det gå opp til to døgn før de får respons.

Statsforvalteren ser at det ikke har gått varsler til skoleeier om mistanke eller kjennskap til at en ansatt har krenket en elev, til tross for at dette er varslet om fra foreldre. Statsforvalteren vurderer ut fra dette at alle som arbeider på skolen ikke varsler i tide ut fra situasjonens alvorlighetsgrad.

I kommunens rutine beskrives det at varsling som gjelder oppl. § 9 A-5 skal varsles raskt. Statsforvalteren vurderer at dette gjør tempokravet i varslingsplikten utydelig for de ansatte, da tempokravet er at det skal varsles i tide ut fra situasjonen alvorlighetsgrad når det gjelder oppl. § 9 A-4 og straks ved oppl. § 9 A-5. Statsforvalteren vurderer også at hensynet til barnets beste ikke blir ivaretatt i tilknytning til varslingsplikten da de ansatte er usikre på hvilket tempo som kreves i de ulike sakene.

Statsforvalterens konklusjon

Statsforvalterens konklusjon er at lovkravet ikke er oppfylt, jf. opplæringsloven §§ 9 A-4 andre ledd og 9 A-5.

3.4 Dokumenterer skolen hva som blir gjort for å oppfylle varslingsplikten?

Selv om det ikke stilles formkrav til den enkelte som varsler, må skolen dokumentere hva som blir gjort for å oppfylle plikten til å varsle, jf. opplæringsloven § 9 A-4 sjuende ledd. Dokumentasjonskravet vil også gjelde for skoleeier i de tilfellene skoleeier har ansvaret for å ta imot varsler.

Når det gjelder kravet til å dokumentere så knytter det seg til å dokumentere hva skolen har gjort i saker der det har vært mistanke eller kjennskap til at en eller flere elever opplever at skolemiljøet ikke er trygt og godt. Det er ikke stilt formkrav til dokumentasjonene utover at den skal være skriftlig og tilpasset formålet.

Et formål med dokumentasjonsplikten er å sikre at eleven og foreldrene får en håndgripelig sikkerhet for at skolen tar saken alvorlig. Et annet formål er å støtte en faglig forsvarlig og hensiktsmessig praksis ved skolen, og forenkle arbeidet for skolen vis en sak blir meldt for Statsforvalteren eller det blir ført tilsyn. Skolen skal kunne vise til hva de har gjort for å sikre at eleven har et godt og trygt skolemiljø.

Statsforvalterens observasjoner

I dokumentet «Nordre Land kommunes system for å sikre et trygt og godt skolemiljø etter Opplæringslovens §9A» står det følgende om dokumentasjon: «Nordre Land skolen har utarbeidet et system for dokumentasjon etter § 9 A-4 7. ledd med hensiktsmessige skjemaer, maler, referater, stafettlogg og BTI som sikrer dokumentasjon på en ryddig og effektiv måte. Dokumentasjon tar noe tid, men det er helt nødvendig at det gjøres. Den innsats skolene bruker i arbeidet med § 9 A bør likevel først og fremst handle om det som bidrar til et trygt og godt opplæringsmiljø for elevene. Systemet må derfor være overkommelig å bruke for de ansatte».

I dokumentasjonen Statsforvalteren har mottatt er det dokumentert at rektor har blitt varslet i et fåtall av skolemiljøsakene. Det er ikke spor av gjentatt varsling i sakene. Den utarbeidede malen for varsling sees brukt i kun en av de innsendte skolemiljøsakene.

Statsforvalterens vurderinger

Statsforvalteren skal undersøke om kommunen sikrer at:

- skolen dokumenterer hva som blir gjort for å oppfylle plikten til å varsle.

Statsforvalteren ser av innsendt dokumentasjon at det pr i dag enten ikke er dokumentert varsler til rektor, eller at det har ikke kommet varsler til rektor fra ansatte ved skolen. Det er et unntak hvor rektor er varslet i august 2022.

I intervju har Statsforvalteren fått informasjon om at ansatte har varslet, men at de opplever at ledelsen i varierende grad tar tak i de varslene de sender inn. Statsforvalteren har heller ikke mottatt dokumentasjon som tilsier at dokumentasjonsplikten er oppfylt.

Samlet sett vurderer Statsforvalteren at det ikke er sannsynliggjort at skolen dokumenterer hva som blir gjort for å oppfylle varslingsplikten.

Statsforvalterens konklusjon

Statsforvalterens konklusjon er at lovkravet ikke er oppfylt, jf. opplæringsloven §§ 9 A-4 sjunde ledd og 9 A-5.

3.5 Er kommunenes internkontroll tilpasset for å hindre eller forebygge brudd på varslingsplikten og dokumentasjonsplikten?

Det er et krav etter kommuneloven § 25-1 at kommunen skal tilpasse internkontrollen til kommunens risikoforhold. På opplæringsområdet vil det alltid være behov for internkontroll. Det betyr at kommunen må ha flere tiltak for å styre praksis og følge skolene tettere, enn på områder hvor kommunen sjelden opplever at det er risiko for at det skal skje noe feil.⁵

Kommunen skal vurdere risikoen for svikt og regelverksbrudd og hvilke konsekvenser det kan gi. Formålet med risikovurderingene er at kommunen skal iverksette styringstiltak for å hindre eller redusere eventuell fare for svikt og regelverksbrudd. Det stilles ikke formkrav til risikovurderingene, men kommunen må vurdere om det er lokale forhold i kommunen som innebærer økt risiko. Skolemiljøet er et risikoområde, og risikovurderingene bør inneholde en vurdering av risikoen for at de ansatte på skolen ikke vet at de skal varsle, risikoen for at hensynet til barnets beste ikke blir vurdert i forbindelse med varsling.

⁵ Prop. 46 L (2017-2018), punkt 23.4.1.3

Kommunen skal blant annet vurdere om de har nødvendige rutiner, om de bør gjøres skriftlige, eller om det er tilstrekkelig at alle som arbeider på skolen har en omforent og felles forståelse av at de skal iverksette tiltak, lage en skriftlig plan og ivareta avveiningen av barnets beste i tilknytning til varsling om mistanke eller kjennskap til at en elev ikke har det trygt og godt på skolen. I tillegg må kommunen ha gjort ansatte på skolen kjent med rutinene og hvor de skal melde ifra dersom de oppdager svikt og regelverksbrudd.

Kommunen skal sikre regelverksetterlevelse gjennom tiltak som settes inn som element i kommunens internkontroll, jf. kommuneloven § 25-1. Vi skal i tilsynet undersøke om plikten til å varsle etter opplæringslovens kap. 9A blir oppfylt og om ledelsen, både i administrasjonen og på skolenivå, sikrer regelsetterlevelse gjennom de styringstiltakene som er satt i verk.

Statsforvalteren skal under dette punktet undersøke om kommunens internkontroll er tilpasset for å hindre eller forebygge brudd på varslingsplikten og dokumentasjonsplikten. Dette omfatter også plikten til å vurdere barnets beste og ivaretagelse av barnets rett til å bli hørt.

Kommuneledelsen kan gjennomføre nødvendige tiltak selv, eller de kan delegere oppgaver til skoleledelsen. Selv om oppgaven med å tilpasse internkontrollen er helt eller delvis delegert, har kommuneledelsen fortsatt ansvaret og må følge opp at skoleledelsen gjennomfører oppgaven.

Det sentrale er om elevene har et trygt og godt skolemiljø som et resultat av kommunens internkontroll, og ikke som følge av tilfeldig praksis eller er personavhengig. Kommunens internkontroll skal sikre at kravene i kontrollspørsmålene stilt i tilsynsrapportens punkt 3.1-3.4 er oppfylt.

Statsforvalterens observasjoner

Informasjon fra dokumentasjon og intervju danner bakgrunnen for beskrivelse av kommunens organisering og internkontrollsystem som er gitt i kapittel 2. Dokumentasjon og øvrige observasjoner som er beskrevet der, er også relevant under dette kapittelet. Kapittel 2 må derfor også leses som observasjoner for spørsmål 3.5.

Har kommunen vurdert risikoen for svikt og regelverksbrudd og hvilke konsekvenser det kan gi?
Dokumentasjonen viser at kommunen har foretatt en risikoanalyse i tilknytning til skolemiljø våren 2022. Kommunen har satt opp risiko-objekter med enkelte konsekvenser.

Ut fra analysen kan vi se at kommunen har identifisert en rekke forhold som blant annet dreier seg om fag, bemanning, klasseledelse og lærerrollen. Videre skriver de at mangel på kompetanse/forståelse, manglende rutiner og informasjon om rutiner, tilrettelegging av skole-hjem-samarbeid og mangel på oppfølging fra ledere er risikoområder.

Har kommunen vurdert om det er lokale forhold i kommunen som innebærer økt risiko?
Det fremkommer ikke av kommunens dokumentasjon eller i intervju at kommunen har vurdert om det er lokale forhold som innebærer økt risiko.

Har kommunen vurdert risiko for at de som arbeider på skolen ikke varsler, risikoen for at hensynet til barnets beste ikke blir ivaretatt i vurderingen av hvor raskt de skal varsle, og at skolen ikke dokumenterer hva som blir gjort for å oppfylle varslingsplikten?

Det fremkommer ikke av dokumentasjonen eller fra intervju at kommunen har vurdert risiko for at de som arbeider på skolen ikke varsler etter aktivitetsplikten i opplæringsloven kap. 9 A. Kommunen har heller ikke vurdert om hensynet til barnets beste blir ivaretatt i vurderingen av hvor raskt de skal varsle. Det foreligger ingen dokumentasjon på at det er foretatt en risikovurdering av at skolen ikke dokumenterer hva som blir gjort for å oppfylle dokumentasjonsplikten.

Har kommunen vurdert om de har nødvendige rutiner?

I kommunens risikovurdering som er gjennomført våren 2022 har de blant annet kommet frem til risiko-objektene «manglende rutiner» og «manglende informasjon om rutiner internt på skolen». Under manglende rutiner er det listet opp følgende scenario for konsekvenser:

- Handlingslammelse
- Tilfeldig og uforutsigbar oppfølging
- Utrygghet hos ansatte

Under risiko-objektet «Manglende informasjon om rutiner internt på skolen» fremkommer følgende scenario for konsekvenser:

- Ansatte unnlater å gjøre det de skulle gjort
- Det gjøres feil

Det fremkommer ikke av risikoanalysen om kommunen har foretatt en konkret vurdering av om de har de nødvendige rutiner.

Har kommunen vurdert om rutinene bør gjøres skriftlige eller om det er tilstrekkelig at alle som arbeider på skolen har en omforent og felles forståelse av hvilke situasjoner det skal varsles om?

Dokumentasjonen viser at kommunen har utarbeidet skriftlig rutine for varslingsplikten.

Varslingsplikten omtales i dokumentet «Nordre Land kommunes system for å sikre et trygt og godt skolemiljø etter opplæringslovens § 9A».

Har de ansatte blitt gjort kjent med rutinene og hvor de skal melde fra dersom de oppdager svikt og regelverksbrudd?

I intervju fremkommer det at ansatte har blitt gjort kjent med kommunens rutiner på planleggingsdager.

Kommunen har utarbeidet dokumentet "*Internkontroll - overordnede føringer*", her fremkommer det at alle ansatte skal melde avvik og forbedringsforslag i Compilo.

Ved spørsmålet om hvor de skal melde fra dersom de oppdager svikt og regelverksbrudd svarer de ansatte noe ulikt. Noen svarer at de skal melde avvik i Compilo. Andre svarer at de ikke har fått beskjed om hvordan avvik skal sendes. Samtidig svarer flere at varsel etter opplæringslovens § 9 A også skal sendes i Compilo. Ansatte bruker begrepet avvik om det å varsle som del av aktivitetsplikten. Ansatte skiller derfor ikke mellom det å melde avvik ved svikt og regelverksbrudd og det å varsle etter opplæringslovens kap. 9A. Enkelte sier også at de ville tatt opp svikt og regelverksbrudd med den det gjelder mens andre formilder at de ikke har fått beskjed om hvordan avvik skal sendes og at dette da håndteres etter egen magesfølelse.

Statsforvalterens vurderinger

Har kommunen vurdert risikoen for svikt og regelverksbrudd og hvilke konsekvenser det kan gi?
Statsforvalteren ser at kommunen har gjennomført en risikoanalyse, men etter vår vurdering så tar den i svært liten grad for seg risiko for svikt og regelverksbrudd samt at det i svært liten grad kommer frem hvilke konsekvenser brudd på regelverket kan gi. Risikovurderingen skulle i større grad ha vært rettet inn mot å identifisere risikobildet for svikt i etterlevelse av regelverket. Slik vi vurderer kommunens risikoanalyser så tar den for seg i større grad områder og temaer som er viktige og sentrale, men som ikke nødvendigvis peker tilbake på risiko for svikt i regelverksetterlevelsen etter opplæringsloven kapittel 9 A.

Har kommunen vurdert om det er lokale forhold i kommunen som innebærer økt risiko?
Statsforvalterens vurdering er at kommunen ikke har vurdert om det er lokale forhold i kommunen som innebærer økt risiko.

Har kommunen vurdert risiko for at de som arbeider på skolen ikke varsler, risikoen for at hensynet til barnets beste ikke blir ivaretatt i vurderingen av hvor raskt de skal varsle, og at skolen ikke dokumenterer hva som blir gjort for å oppfylle varslingsplikten?

Statsforvalteren vurderer at kommunen ikke har vurdert risiko for at de som arbeider på skolen ikke varsler eller at hensynet til barnets beste ikke blir ivaretatt i vurderingen av hvor raskt det skal varsles. Statsforvalteren kan heller ikke se at det er foretatt en risikovurdering av om skolen faktisk dokumenterer hva som blir gjort for å oppfylle varslingsplikten.

Har kommunen vurdert om de har nødvendige rutiner?

I kommunens risikoanalyse våren 2022 har kommunen kommet frem til risiko-objektene «manglende informasjon om rutiner internt på skolen» og «manglende rutiner». Statsforvalteren kan imidlertid ikke se at kommunen har foretatt en konkret vurdering av om de har de nødvendige rutineene.

Har kommunen vurdert om rutinene bør gjøres skriftlige eller om det er tilstrekkelig at alle som arbeider på skolen har en omforent og felles forståelse av hvilke situasjoner det skal varsles om?

Dokumentasjonen viser at kommunen har utarbeidet skriftlig rutine som omhandler aktivitetsplikten og inneholder et avsnitt om varslingsplikten. Statsforvalteren vurderer på bakgrunn av dette at kommunen har vurdert at det er behov for skriftlige rutiner i tilknytning til ivaretagelse av aktivitetsplikten og varslingsplikten.

Har de ansatte blitt gjort kjent med rutineene og hvor de skal melde fra dersom de oppdager svikt og regelverksbrudd?

Statsforvalteren vurderer ut fra svarene i intervju at rutiner om varslingsplikten er fremlagt på planleggingsdager. I intervjuene svarer de aller fleste ansatte at de ikke er kjent med hvordan de skal melde avvik på svikt og regelverksbrudd i tilknytning til aktivitetsplikten. Statsforvalteren vurderer at begrepene varsling og avvik benyttes synonymt og at dette er medvirkende årsak til at de ansatte ikke er bevisst forskjellen på det å varsle etter opplæringslovens kap. 9A og det å melde avvik på svikt og regelverksbrudd. Statsforvalteren vurderer med dette ut fra svarene i intervju at alle ansatte ikke er gjort tilstrekkelig kjent med hvor de skal melde fra dersom de oppdager svikt og regelverksbrudd. Vi vurderer også at forskjellen på varsling etter

opplæringslovens kap. 9 A og det å melde avvik på svikt og regelverksbrudd ikke kommer tydelig nok frem i kommunens rutiner.

Statsforvalteren finner brudd på alle kontrollspørsmålene som gjelder varslingsplikten og dokumentasjonsplikten i kontrollspørsmålene 3.1-3.4. Våre vurderinger i tilknytning til kommunens internkontroll i kombinasjon med konklusjoner på kontrollspørsmålene 3.1-3.4 tilsier at kommunen ikke har tilpasset sin internkontroll på en måte som har fanget opp, hindret og forebygget regelverksbrudd på dette området.

Kommunenes kommentar:

Dette ble grundig vurdert gjennom den ROS analysen som ble gjennomført våren 2022. Vi fant ulike hendelser (årsaker) til manglende regelverksetterlevelse. Det framkommer av rapporten fra ROS analysen at konsekvensene er vurdert på skala fra mindre alvorlige til svært alvorlige. Samtidig ser jeg at hva konsekvensene består av, ikke framkommer av utskrift av rapport. Det ble likevel grundig drøftet i arbeidet med ROS analysen, dette ble også nevnt i intervjuet fra skolesjefen. Tiltak framkommer av ROS-analysen. Kommunen har lagt stor vekt på tiltak for å redusere risiko for manglende regelverksetterlevelse. Dette er tiltak som god informasjon, opplæring og sjekklister. Dette framkommer av systemet som ble sendt inn. Korrigerende tiltak dersom de risikoreduserende tiltakene likevel ikke fungerer, ble også vurdert, og vi falt ned på at det måtte være samtale med de som ikke etterlever. Vi drøftet at det kan være krevende å fange opp manglende etterlevelse, men mener tiltak for å redusere risiko, slik som manglende gjennomføring av e-læring og sjekklister, bidrar til at mer fanges opp. Flere tiltak er nye, og om de virker, er ennå ikke avdekket, men vi vurderer de som egnede tiltak. På ett punkt ser vi likevel at kommunen vil styrke systemet vårt, etter rapporten som er mottatt, og det er varsling av manglende regelverksetterlevelse. Det vil være en del av oppfølgingen av tilsynet, som vi ser at vil være nyttig og styrke systemet.

Statsforvalteren finner ikke at dette gir grunnlag for å endre konklusjonen på dette kontrollspørsmålet.

Statsforvalterens konklusjon

Statsforvalterens konklusjon er at lovkravet ikke er oppfylt, jf. oppl. §§ 9 A-4 andre ledd og 9 A-5 og kommuneloven § 25-1. Kommunens internkontroll er ikke tilpasset for å hindre eller forebygge brudd på varslingsplikten og dokumentasjonsplikten.

3.6 Avdekker og følger kommunen opp med korrigerende tiltak for å hindre eller forebygge risikoen for at varslingsplikten og dokumentasjonsplikten ikke blir oppfylt?

Kommuneloven § 25-1 bokstav c fastslår at kommunedirektøren/rådmannen skal avdekke og følge opp avvik og risiko for avvik. Å følge opp innebærer at kommunen på bakgrunn av den informasjonen de innhenter eller mottar om skolenes praksis, må vurdere om iverksatte tiltak for å sikre regeletterlevelse er tilstrekkelige, eller om regelverksbrudd eller risiko for regelverksbrudd gjør det nødvendig å sette inn flere eller andre relevante tiltak. Dersom kommunen faktisk har avdekket regelverksbrudd, må den sette inn tiltak for å sørge for at praksis blir i henhold til regelverket. Tiltak som iverksettes må være egnet til å nå målet om regeletterlevelse.

Kommunen må innhente informasjon for å avdekke om varslingsplikten og dokumentasjonsplikten blir oppfylt. Dersom det er satt inn styringstiltak for å rette opp praksis som ikke følger regelverket, eller for å forebygge fremtidige brudd på regelverket, må kommunen følge opp om tiltakene har fungert og eventuelt vurdere om det er andre tiltak som må settes inn. Kommunen skal arbeide systematisk med internkontrollen, dette innebærer at kommunen må holde seg jevnlig orientert om tilstanden ved skolene, evaluere og ved behov forbedre internkontrollen.

Statsforvalteren skal under dette punktet undersøke om kommunen avdekker og følger opp med korrigerende tiltak for å hindre eller forebygge risikoen for at varslingsplikten og dokumentasjonsplikten ikke blir oppfylt. Kommunens internkontroll skal sikre at kravene i kontrollspørsmålene stilt i tilsynsrapportens punkt 3.1-3.4 er oppfylt.

Statsforvalterens observasjoner

Har kommunen innhentet informasjon for å avdekke om varslingsplikten og dokumentasjonsplikten blir oppfylt?

I dokumentet «Nordre Land kommunes system for å sikre et trygt og godt skolemiljø etter opplæringslovens kap. 9A» fremkommer det at avvik skal meldes gjennom kommunens avvikssystem Compilo. Samtidig står det beskrevet i samme dokument at varsel etter oppl. §§ 9 A-4 og 9 A-5 skal varsles gjennom Compilo. Skolesjef formidler i intervju at det kan tas ut rapporter om avvik fra Compilo. Skolesjef beskriver videre at varsler i Compilo ikke skal inneholde sensitiv informasjon og at det i tillegg til varsel i Compilo skal skrives et notat i elevmappen.

Dersom det er satt inn styringstiltak – er det fulgt opp om dette har fungert eller vurdert om andre tiltak må settes inn?

Dokumentasjonen viser at kommunen har utarbeidet mal for varsling; «Meldeskjema – registrering av inngripen – krenkelser/mobbing» samt at det er vedlagt i dokumentasjonen et

skjema over signaler fra barn og unge på mulig manglende trivsel. I tillegg er det vedlagt andre maler i tilknytning til aktivitetsplikten, men som ikke er relevante for delplikten å varsle.

I skolemiljøsakene som er innsendt i forbindelse med tilsynet var meldeskjema brukt i kun en av sakene. Skjema om signaler på manglende trivsel er ikke benyttet i noen av sakene. I intervju kom det frem at ingen av de ansatte var kjent med skjemaet «Signal fra barn og unge på mulig manglende trivsel».

Det fremkommer ikke i intervju at kommunen spesifikt har fulgt opp om disse tiltakene, med utarbeidelse av maler, fungerer. Det er heller ikke vurdert om det er behov for å sette inn andre tiltak for å sikre at alle som arbeider på skolen ivaretar varslingsplikten, og at varsel blir dokumentert.

Arbeider kommunen systematisk med internkontrollen ved at de holder seg jevnlig orientert om tilstanden ved skolen, og evaluerer og ved behov forbedrer internkontrollen?

Dokumentasjon og intervju av skolesjef og kommunedirektør viser at kommunen nylig har igangsatt et arbeid med forbedring av internkontrollen. Avvik kan meldes i systemet Compilo. Statsforvalteren observerer at det i all hovedsak er selve varslene om at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø som sendes i Compilo, og ikke avvik på svikt og at regelverket ikke overholdes.

Statsforvalterens vurderinger

Har kommunen innhentet informasjon for å avdekke om varslingsplikten og dokumentasjonsplikten blir oppfylt?

Slik Statsforvalteren ser det, fremkommer det i dokumentasjonen at både varsel etter oppl. §§ 9 A- 4 og 9 A-5 samt avvik på svikt og regelverksbrudd på det samme, skal meldes i Compilo. I intervju kom det tydelig frem at ansatte ikke hadde et bevisst skille mellom det å varsle etter aktivitetsplikten og det å melde avvik på regelverksbrudd. Statsforvalteren vurderer også at dette fremstår som uklart i kommunens rutiner. Skolesjef ga uttrykk for at det kunne hentes ut rapporter på avvik i Compilo. Statsforvalteren vurderer imidlertid at de ansatte ikke er tilstrekkelig godt kjent med avvikssystemet for å kunne melde brudd på regelverket, og at dette sterkt vil påvirke den informasjonen skoleeier vil kunne få om eventuelle avvik på regelverksbrudd. Statsforvalteren vurderer også at bruken kommunen beskriver om varsling i Compilo omhandler plikten til å varsle i aktivitetsplikten, og ikke avvik på at varsel ikke sendes eller dokumenteres. Statsforvalteren vurderer ut fra dette at kommunen ikke har innhentet tilstrekkelig informasjon for å avdekke om varslingsplikten og dokumentasjonsplikten ikke blir oppfylt.

Dersom det er satt inn styringstiltak – er det fulgt opp om dette har fungert eller vurdert om andre tiltak må settes inn?

Ut fra våre observasjoner vurderer Statsforvalteren at kommunen ikke har fulgt opp om tiltakene fungerer. Det er heller ikke vurdert om det er behov for å sette inn andre tiltak for å sikre at alle som arbeider på skolen ivaretar varslingsplikten og at varsel blir dokumentert.

Arbeider kommunen systematisk med internkontrollen ved at de holder seg jevnlig orientert om tilstanden ved skolen, og evaluerer og ved behov forbedrer internkontrollen?

Statsforvalteren vurderer at kommunen nylig har igangsatt et arbeid for å forbedre internkontrollen.

Når det kommer til om kommunen holder seg jevnlig orientert om tilstanden, så vurderer Statsforvalteren at varsler som sendes i avvikssystemet Compilo ikke sikrer at kommunen holder seg orientert om avvik på regelverket, slik det nå utføres.

På tidspunktet for tilsynet er det ikke grunnlag for å slå fast at tiltak med utarbeidelse av rutiner og maler fullt ut har hindret eller forebygget svikt, sett hen til de observasjoner vi har gjort.

Samlet sett finner derfor Statsforvalteren at kommunen ikke innhenter tilstrekkelig informasjon for å jevnlig holde seg orientert om tilstanden ved skolene i kommunen, og da avdekke brudd eller risiko for brudd på aktivitetsplikten.

Statsforvalterens konklusjon

Statsforvalterens konklusjon er at lovkravet er ikke er oppfylt, jf. oppl. §§ 9 A-4 andre ledd og 9 A-5 og kommuneloven § 25-1. Kommunen avdekker og følger ikke opp med korrigerende tiltak for å hindre eller forebygge risikoen for at varslingsplikten og dokumentasjonsplikten blir oppfylt.

4 Våre reaksjoner

4.1 Pålegg om retting

I kapitlene ovenfor har vi konstatert at dere ikke oppfyller regelverket på alle områder. Det er kommunen som er ansvarlig for at skolen blir drevet i samsvar med regelverket, jf. opplæringsloven § 13-10. Vi pålegger dere å rette opp følgende forhold, jf. opplæringsloven § 14-1 første ledd, jf. kommuneloven § 30-4:

Sikrer kommunen at plikten til å varsle i skolemiljø saker blir oppfylt?

Kommunen skal sikre at alle som arbeider på skolen, oppfyller plikten til å varsle ved mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, eller blir krenket av en som arbeider på skolen, jf. opplæringslovens §§ 9 A-4 og 9 A-5, jf. kommuneloven § 25-1. Kommunen skal sikre at:

1. alle som arbeider på skolen, varsler ved mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø eller blir krenket av en som arbeider på skolen
2. rektor varsler til skoleeier i alvorlige tilfeller og ved mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider på skolen, har krenket en elev
3. alle som arbeider på skolen, varsler i tide avhengig av situasjonens alvorlighetsgrad
4. skolen dokumenterer hva som blir gjort for å oppfylle varslingsplikten
5. internkontrollen er tilpasset for å hindre eller forebygge brudd på varslingsplikten og dokumentasjonsplikten
6. kommunen avdekker og følger opp med korrigerende tiltak for å hindre eller forebygge risikoen for at varslingsplikten og dokumentasjonsplikten ikke blir oppfylt

4.2 Oppfølging av påleggene

Dere skal iverksette tiltak for å rette brudd på regelverket umiddelbart. Når påleggene er rettet, skal dere erklære at retting er gjennomført og redegjøre for hvordan dere har rettet.

Frist for innsending er **01.06.2023**. Vi vil ikke avslutte tilsynet før dere gjennom erklæringen og redegjørelsen har vist at påleggene er rettet.

5 Dere har rett til å klage

Tilsynsrapporten er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b. Dere kan klage på enkeltvedtaket.

Hvis dere klager, må dere gjøre det innen tre uker. Fristen gjelder fra beskjed om brevet har kommet frem til dere, jf. forvaltningsloven §§ 28 og 29. Dere sender klagen til oss. Vi har muligheten til å omgjøre vedtaket. Hvis vi ikke er enig med dere, sender vi klagen til Utdanningsdirektoratet som avgjør saken.

I forvaltningsloven § 32 kan dere se hvordan dere skal utforme klagen.

Dere kan be om at vi ikke setter i verk vedtaket før klagefristen er ute, eller klagen er endelig avgjort av Utdanningsdirektoratet, jf. forvaltningsloven § 42.

Dere er part i saken og har rett til innsyn i sakens dokumenter, jf. forvaltningsloven § 18.

6 Liste over dokumentasjon

- Dokumentasjon oversendt 02.09.2022. Grovt sett inneholder dokumentasjonen:
 - Oversendelse 1:
 - 10 elevsaker fordelt på to skoler
 - Oversendelse 2:
 - Nordre Land kommunes system for å sikre et trygt og godt skolemiljø etter opplæringslovens § 9A
 - Plan for trygt og godt skolemiljø, sosial kompetanse og livsmestring (datert 30.06.22)
 - Innblikk
 - ALSUP guide
 - BTI – skjema: Signal fra barn og unge på mulig manglende trivsel
 - BTI-skjema: tips til samtale med barn
 - RVTs: Barns utvikling og traumer
 - Mal: Klassegjennomgang Nordre Land skolen
 - Rutine for kritikkverdige forhold Nordre Land kommune
 - Skjema: melde avvik på trygt og godt læringsmiljø § 9A i Compilo
 - Meldeskjema: registrering av inngripen – krenkelser/mobbing § 9A
 - Mal: Referat fra møte i elevoppfølgingsteam
 - Mal: skjema til bruk for å dokumentere elevsamtaler i forbindelse med undersøkelser og aktivitetsplaner etter oppl. § 9A
 - Mal: Aktivitetsplan
 - Mal: Evalueringsskjema for skoleledelsen knyttet til oppl. § 9A med vekt på det psykososiale arbeidet mot elever
 - Mal: Evalueringsskjema for lærere/fagarbeidere knyttet til oppl. § 9A med vekt på det psykososiale arbeidet mot elever
 - Oversendelse 3:
 - Internkontroll – overordnede føringer
 - Risikoanalyse: internkontroll skolemiljø
 - Notat delegering, roller og myndighet
 - Stillingsbeskrivelse Nordre Land skolen
 - Kontaktlærers oppgaver og ansvar ved Torpa barne- og ungdomsskole
 - Faglærers oppgaver og ansvar ved Torpa barne- og ungdomsskole
 - Miljøarbeiders oppgaver og ansvar ved Torpa barne- og ungdomsskole
 - Kompetanseteam
 - Skoleeiers utviklingsdialog skole 2022 - pilotgjennomføring
 - Organisasjonskart for Dokka barne- og ungdomsskole 2022 – 2023
 - Årshjul oppl. 9A – 2022 – 2023 Dokka barne- og ungdomsskole
 - Årshjul for internkontroll § 9A for TBUS
 - Kvalitetsmelding for Nordre Land-skolen 2020-2021
 - Notat om varsler fra rektor til skoleeier